

REVIEW ARTICLE/ DERLEME MAKALE

SOSYAL HİZMET UYGULAMALARINDA EKOPSİKOLOJİYİ DÜŞÜNMEK

Filiz ER¹

¹Sosyal Hizmet Uzmanı, Van İl Sağlık Müdürlüğü, İpek Yolu İlçe Sağlık Müdürlüğü,
filliztokgoz@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5065-3809

Çiğdem CANATAN²

²Sosyal Hizmet Uzmanı, Çankırı İl Sağlık Müdürlüğü, Sağlıklı Hayat Merkezi,
cigdemcanatan@outlook.com.tr, ORCID ID: 0000-0002-3031-5965

Berçem BARUT³

³Öğr. Gör. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü
bercembarut@hitit.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-9134-9456

Yunus KARA⁴

⁴Arş.Gör. Altınbaş Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
yunus.kara@altinbas.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-7812-5845

Received Date/Geliş Tarihi: 17.03.2020 Accepted Date/Kabul Tarihi: 21.05.2020

73

Öz

İnsanlığın doğa ve çevre ile kurduğu iletişimin ve etkileşiminin tarihsel bir sürece dayandığını ve süreklilik barındırdığını söylemek mümkündür. Bireylerin bedensel, ruhsal, bilişsel ve sosyal iyilik halleri yaşadıkları çevre ile doğrudan ilişkilidir. Bu ilişki doğa ve insanın aktif-pasif konumlarındaki değişikliklerle de karakterizedir. Tam bu noktada, insan ve çevre arasındaki etkileşime odaklanan ve insanların doğal çevre ile yerleşik bir bağlantısı olduğu fikrine dayanan ekopsikoloji kavramı karşımıza çıkmaktadır. Ekopsikoloji insanların bir parçası oldukları doğal çevreleri ile kurduğu bağlantıyı keşfetmelerine ve bu bağlantıyı insan-çevre odaklı karşılıklı işlevselliğe dönüştürmeye yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Doğa ile bağlantıların yeniden şekillendirilmesi ve işlevsellik kazandırılması, çevresi içinde birey yaklaşımının önemli olduğu sosyal hizmet disiplini açısından da dikkate değerdir. Bu çalışma ekopsikolojiyi ve amaçladıklarını sosyal hizmet uygulamalarında göz önünde bulundurulmasını ve sunacağı katkıları ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsan, Doğa, Ekoloji, Ekopsikoloji, Sosyal Hizmet

THINKING ECOPSYCHOLOGY IN SOCIAL WORK PRACTICE

Abstract

It is possible to say that the communication and interaction of humanity with nature and the environment is based on a historical process and has continuity. The physical, mental, cognitive and social well-being of

individuals is directly related to the environment in which they live. This relationship is also characterized by changes in the active and passive positions of nature and man. At this point, we come across the concept of eco-psychology, which focuses on the interaction between man and the environment and is based on the idea that humans have an established connection with the natural environment. Ecopsychology aims to help people discover the connection they have with the natural environment they are a part of and to turn this connection into human-environment oriented mutual functionality. Reshaping and functionalizing connections with nature is also remarkable in terms of social work discipline, in which the individual's approach is important. This study discusses ecopsychology and what it aims to consider in social work practices and its contributions.

Keywords: Human, Nature, Ecology, Ecopsychology, Social Work

1. GİRİŞ

Ekoloji, canlı organizmaları ve içinde yaşadıkları çevre arasındaki ilişkileri inceleyen bir bilimdir. Organizmaların, yaşam alanı, yerleri ve üreme koşulları, çiftleşme modelleri ve türler arası ilişkilerine odaklanmaktadır. İnsanların çevreleri ile etkileşimleri insan ekolojisi olarak adlandırılabilir ve bu ekoloji dalı insanların, çevre ile olan etkileşiminin yanı sıra doğada var olan birçok olgunun ve durumun (su kaynaklarının tükenmesi, hava kirliliği, küresel ısınma, ormanların tahrip edilmesi, türlerin yok olması vd.) etkilerinin açıklanabilmesini de kapsamaktadır. İnsan, biyolojik yapısının yanında, kendine özgü kültürel, bilişsel ve psikolojik yapısı olan bir canlıdır. Genetik yapısıyla ilişkili, doğuştan gelen ve potansiyel enerji halinde bulunan bir takım becerilere sahiptir. İnsanlar diğer canlı organizmalardan farklı olarak da biyolojik, kültürel, bilişsel ve psikolojik yapısı ve özelliklerini çevrenin etkisiyle de geliştirebilir bir varlıktır (Ridley, 2000; Lewis, 2005). Canlı bir varlık olan çevre, yine kendisi gibi canlı bir varlık olan insanla yaşamı boyunca sürekli birlikte olmayı gerektirecek bir zorunluluğun da parçasıdır (Gül, 2013).

İnsanların çevre ile olan ilişkileri aktif ve pasif kontak şeklinde açıklanabilmektedir (Ulrich ve Parson, 1992). İnsanların doğa ile beslenme, üretim, kaynakların kullanımı ve yeniden şekillendirilmesi üzerine kurduğu fiziksel temas ve etkileşim direkt bir biçimde olması itibarıyla aktif kontak olarak adlandırılırken; doğal çevresinde parktaki çiçekleri seyretme veya bir pencereden ağaçlara bakması gibi eylemleri ise yalnız izleme eylemini içermesi itibarıyla pasif kontaklıdır. İnsanların doğa ile sadece aktif paylaşımının değil aynı zamanda pasif ilişki kurmasının da psikolojik faydalar sağladığına değinilmektedir. Ayrıca pasif kontakta bulunulması, bireylerde doğa ve çevre ile ilişkili alanların yakınında mevcut olduğu hissini uyandırmakta ve istenildiğinde bu alanlara katılım gösterebilme düşüncesinin insanlara çeşitli psikolojik faydalar sağladığı belirtilmektedir.

İnsan ve çevre arasındaki etkileşimin şekli, doğurduğu olumlu ve olumsuz sonuçlar bakımından önemli bir konudur. Bu etkileşim birey ve çevrede yaşanan değişimlerin hem nedeni hem de sonucu olabilmektedir. Bireylerin çevrelerinde yaşanan değişimin onlar üzerinde yarattığı etkiler de farklılıklarına göre iki ayrı sınıfta ele alınmaktadır. Çevresel değişimlerin etkilerini ani-travmatik etki ve kademeli etki olarak ikiye ayırmak mümkündür. Ani-travmatik etkilerde çevresel değişimlerin (deprem, tsunami, salgın hastalıklar, türlerin yok olması vb.) sağlığa etkisi süregelen olup fiziksel ve duygusal etkileri aniden ortaya çıkabilmektedir.

Kademeli etki ise çevresel değişimlerin (kuraklık, hava kirliliği, iklim değişikliği vb.) bireylerde kademeli olarak fiziksel, psikolojik ve duygusal değişikliklere etki etmesidir. Bu bağlamda yaşanan çevredeki her türlü olumlu veya olumsuz etmenler, bireylerin büyüme ve gelişmesi, sağlığı ve performansı başta olmak üzere anatomik, fizyolojik, psikolojik, bilişsel ve sosyal yapısını etkileyebilmektedir (Akın, 2014).

İnsanlığın doğa deneyimlerinin çok eskilere dayandığı birçok disiplin tarafından vurgulanmıştır. Bu doğa deneyimleri modern beyin fonksiyonlarının çoğu yönünü şekillendirmiştir. İnsanlık, hayatta kalma zorunluluğunu, besin ve barınak bularak, tehlikeden kaçınarak, akıl yürütmeyi zekice yollarla muhakeme ederek devam ettirmiştir. Örneğin insanların uyku düzenini ve iyilik halini doğal gün ışığının düzenlediği görülmektedir (Mantler ve Logan, 2015). Bunun yanı sıra ebeveynlerin üreme sistemini etkileyen herhangi bir olgu (ağır bir işte çalışmak, alkol ve uyuşturucu kullanımı, radyasyona maruz kalmak vb.) döllenme öncesi ve sonrası dönemde fetüsü etkilemektedir. Özetle çevrenin insan üzerindeki etkilerini fiziksel, psikolojik-duygusal ve bilişsel olarak kategorize etmek mümkündür (Tablo 1).

Fiziksel Etkiler	Psikolojik ve Duygusal Etkiler	Bilişsel Etkiler
Bağıklık sistemini çalışma ve vücudu iyileştirme (Ulrich, 1984; Özgüner, 2004)	Stresi azaltma ve genel iyilik halinin güçlenmesi (Speldewinde Cook, Davies, Weinstein, 2009)	Zihin yorgunluğunun azalması, dikkatin artması (Hartig, Mang ve Evans, 1991; Tennesen ve Cimp-rich, 1995)
Hastalıkların kolay iyileşmesi (Verderber, 1986)	İletişim becerilerinin artması, benlik saygısının yükselmesi (Fried ve Wichrowski, 2008)	Yaratıcılığın güçlenmesi ve merak duygusunun artması (McHugh ve Ord, 2018)
Koklama, dokunma, görme, tatma gibi duyuları uyarma (Diehl ve Park Brown, 2016)	Empatik olma, duygusal stabilite, yoğun sevgi hissi, özgecilik (Baydar ve Ersoy, 2017)	Dışa dönüklülüğün artması (Yurcu, 2016)
Temiz havada bulunarak canlılık hissinin artması	Yalnızlık ve sakinlik hissi	Doğa tarihini öğrenme

Tablo 1. Çevrenin İnsan Üzerindeki Etkileri

1.1. Ekopsikoloji Kavramı

Ekopsikoloji kavramı, kaynağını 1984 yılında Edward O. Wilson'ın insan benliği ve diğer yaşayan sistemler arasında içgüdüsel bir bağ olduğunu öne sürdüğü biyofili hipotezinden almaktadır (Roszak, 1995). Bu hipotez, daha sonrasında, insanların doğa ile duygusal bir bağı olduğuna yönelik olarak teorize edilmiş ve kavramsallaştırılmıştır (Roszak, 2001).

Ekopsikoloji, ekoloji ve psikoloji bilim dallarının ilkelerini bir araya getirerek insanların doğayla içsel bağlantılarının farkına varmalarına ve bozulan bağı onarılmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Endüstriyel toplumlarda insanlar ve dünya arasında sıklıkla var olan yıkıcı ilişkiyi düzeltmeye çalışmak için ekopsikolojiye olan ilgi artmaktadır. Günümüzde bu ilgi giderek çeşitli şekillerde kendisini göstermektedir.

Böylece temelini ekopsikolojiden alan fikirlerle birlikte ekoterapi, doğa çalışmaları, doğa temelli terapi ve yeşil psikoloji gibi farklı çalışma alanları ortaya çıkmıştır. Ekopsikoloji, farklı kültürlerden gelen insanların kendilerini ifade edebilecekleri ve ortak bir zemin paylaşabilecekleri dans terapi, hortikültürel terapi ve permakültür gibi çeşitli alanların oluşumu için zemin de hazırlamaktadır (Clayton ve Myers, 2009). Ayrıca özne ve nesne, kişi ve yer, zihin ve doğa algısı gibi düşünce sistemlerini somutlaştırması açısından önem taşımaktadır. Ekopsikolojinin temel ilkeleri çeşitli şekillerde kendisine uygulama alanı bulmakta ve genellikle “yeşil bakım” şemsiyesi altında sınıflandırılmaktadır (Tablo 2).

Uygulama Alanı	Özellikleri
Ekoterapi	Çevreye yarar sağlarken, bireylerin sağlığını ve refahını artırmak için tasarlanmış, koruyucu/destekleyici faaliyetler yoluyla çevrenin terapötik kullanımınıdır.
Yeşil Egzersiz	Doğal bir ortamda yapılan egzersizi içerir. Genellikle ormanda veya başka bir doğal ortamda yürüyüş şeklinde olabilir.
Vahşi doğa terapisi	Bireylerin kişisel gelişimlerini ve var olan iyilik hallerini artırmak için doğaya dalması/doğanın merkezine inmesi olarak tanımlanır.
Yeşil spor salonları	Hem bireysel hem de doğal çevre için faydalar sunan, doğal ortamda farklı pratik koruma projelerinin/faaliyetlerinin uygulanmasıdır.
Hortikültürel terapi	Bireylerin fiziksel, duygusal, psikolojik, bilişsel ve sosyal kazanımlar elde etmesi için bitkilerin ve bahçeciliğin aktif kullanımını içerir.
Doğa destekli terapi	Bir hastalıktan kurtulmaya yardımcı olmak için doğanın veya doğal çevrenin kullanılmasıdır.

Tablo 2. Ekopsikolojinin Uygulama Alanları

Ekopsikoloji günümüz insanının karşılaştığı sorunların temelinde onun doğadan kopuşu ve doğaya yabancılaşması olduğunu iddia eder. Ekopsikoloji görüşü, bu bakış açısıyla modern dünyada insanın mutsuzluğunun ve huzursuzluğunun çaresi olarak doğayı gösterir (Ayaz, 2014), zihnin temelinde ekolojik bilinçdışının olduğunu varsayar ve her insanın doğuştan doğaya dair bir bilince sahip olduğunu belirtir (Adams, 2012). Ekolojik bilinçdışında, tarihin ilk zamanlarından bu yana uzanan kozmik evrimin kayıtları bulunmaktadır. Dünyanın ve kişinin iyiliği arasında “sinerjik” bir etkileşim vardır. Bu yüzden dünyanın ihtiyaçları insanın da ihtiyaçlarıdır; insanın hakları, dünyanın da haklarıdır. Ekopsikolojinin amacı, insanın doğuştan sahip olduğu ve ekolojik bilinçdışında bulunan doğa ve insanın karşılıklı ilişkisine dair bilgiyi uyandırmaktır. Bununla birlikte ekopsikoloji, insan gelişiminin hayati aşamasının çocukluk dönemi olduğunu belirterek, çocukların çevresel bilincinin daha yüksek olabileceği öngörüsüyle, bu bilinci yetişkinlerde de uyandırmayı amaçlar. Çocuklukta çevresel bilincin gelişmesi için doğa dostu hikâyelerin, masalların ve ninnilerin anlatılması önem kazanmaktadır. Ekolojik bilincin gelişmesiyle insan, doğaya ve diğer insanlara karşı bir sorumluluk duygusuna sahip olur ve ekopsikoloji bu sorumluluk duygusunun sosyal ilişkilerde ve politik kararlarda söz sahibi olmasını amaçlar. Bu sorumluluk duygusunun, doğayı bir yabancı gibi

gören ve ona hükmetmeye çalışan, politik gücün de kaynağı olan “eril” karakter özelliklerini yeniden ele alıp düzenleyeceği söylenebilir (Enns, 2004).

1.2. Ekopsikoloji ve Sosyal Hizmet

Ekopsikolojinin temel ilkelerinden biri, doğal dünyayla olan duygusal ilişkiler de dahil olmak üzere psikolojik iyilik halinin ifade edilmesi ve incelenmesidir (Schroll, 2007; Scull, 2008). Bununla birlikte, ekopsikolojiyi multi-disipliner bir biçimde ifade etmek ve diğer disiplinlerin insan-doğa ilişkisini nasıl ifade ettiğini ve bunu pratiğe nasıl döktüklerini incelemek de önem arz etmektedir. Sosyal hizmet mesleği, insanın onur ve değerini korumak ve insan ilişkilerinin korunmasına yönelik uygulamalar gerçekleştiren bir meslektir. Bununla beraber gerçekleştirdiği uygulamalarla kişiyi ve çevresini odak alarak kendisini diğer yardım eden mesleklerden farklılaştırmıştır. Bu farklılaşma sosyal hizmetin bireyi ve toplumu güçlendirmesinde önemli bir nokta olmuştur; ancak doğal çevreyi dışlaması nedeniyle de eleştirilen bir teorik zemin haline gelmiştir (Purutçuoğlu ve Doğan, 2017).

Ekopsikoloji, insanın iyilik halinin doğrudan çevrenin sağlığıyla ilişkili olduğunu savunur. Bu nedenle, fiziksel, duygusal ve ruhsal rahatsızlıklar, insanların doğal dünyayla bağlantılarını yitirdiklerinde artmaktadır. Bu görüşe paralel olarak Karls ve Wandrei (1996), sosyal hizmet mesleğinde önemli bir yeri olan çevresi içinde birey kavramını, kişilerin problemlerini tanımak, kodlamak ve sınıflandırmak amacıyla kullanmakta, sosyal sorunlar, çevre sorunları, mental bozukluklar ve fiziksel bozukluklar boyutlarıyla sistemleştirmektedir. Böylece çevresi içinde birey yaklaşımı, çevre sorunlarının da dahil edildiği bir sosyal hizmet yaklaşımı olabilmektedir. Sosyal hizmet insanlık için temel olan fiziksel çevreyi görme eğilimindedir fakat genel olarak buna ayrıntılı bir şekilde dikkat edilememektedir. Çevrenin ve doğa olaylarının insanların günlük aktiviteleri, sosyal iletişimleri ve genel iyilik hali üzerinde güçlü etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür.

Ekopsikoloji ve sosyal hizmet çalışmalarında ortaklıklar vardır ve en önemli ortaklık her iki disiplinin de eklektik bilgi temellerinin olmasıdır (Park, 1996). Bu bağlamda ekopsikoloji yaklaşımının sosyal hizmet mesleği ve disiplinini etkileme potansiyeli gösterebileceği söylenebilir. İnsan ve çevre etkileşimi içerisinde, ekopsikoloji yaklaşımı, çevresel yıkımı, insan ve doğa arasındaki etkileşimi açıklamaya yardım edebilir. Bu, insanın güçlenmesi ve iyilik halinin daha geniş bir görünümünü desteklemenin bir yolu olarak, doğal çevrenin de dâhil olduğu bir çevresi içinde birey kavramını dönüştürme çabalarında sosyal hizmet uzmanlarına bir bakış kazandırır.

Ekopsikoloji yaklaşımına dayalı müdahalelerin sosyal hizmet uygulamasına katkılarının olabileceğini söylemek mümkündür (Barut ve Kara, 2020). Mikro düzey; bireylerin doğayla ilişkilerinin değerlendirilmesi ve buna yönelik müdahale yöntemlerinin geliştirilmesidir. Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçılara yönelik biyopsikososyal değerlendirmeler yapmak konusunda önemli bir eğitim alırlar, ancak çoğu zaman doğa ve çevrenin müracaatçıların yaşamlarında oynadığı rolü görmezden gelirler (Besthorn ve Saleeby, 2003). Örneğin evcil hayvanının ölmesi ya da kişinin çevresine yabancılaştığını düşünmesi depresyonunu etkileyebilir. Doğanın müracaatçılar üzerindeki etkisi görmezden gelindiğinde, bireylerin yaşadıkları depresyon, kaygı, öfke gibi duyguların kaynağı tam olarak anlaşılmayabilir. Ayrıca müracaatçıların başa çıkma mekanizmalarının kapsamlı bir değerlendirmesinin ele alınması da gözden kaçabilir bir durum olacaktır. Örneğin, bir müracaatçı kendini

üzgün hissettiğinde, yürüyüş için sadece dışarı çıkması gerektiği söylenebilir. Müracaatçı için anlamlı bir yürüyüş olduğunu varsayarsak ve dışarıda olmanın ne anlama geldiğini sormayı unutursak, doğal dünyanın bireyin hayatı üzerindeki etkisini kaçırabiliriz. Ekopsikolojinin bireylerde yaratmayı amaçladığı farkındalık biyopsikososyal değerlendirmelerimizi ekolojik değerlendirmeye dönüştürmemize yardımcı olmaktadır. Mezzo düzey ise örgütsel değişime odaklanılması, çevre konusunda toplulukların bilinçlendirilmesi ve harekete geçirilmesidir. Sosyal hizmet alanındaki kurum ve kuruluşların, insani kalkınma üzerinde önemli bir etkisi vardır. Bu kurumların insan refahı üzerindeki önemi göz önüne alındığında, sosyal hizmet uzmanları için bu kurumların bir biçimde doğal dünyayı ve çevreyi kapsamasını sağlamak önem arz etmektedir (Dodge ve Pettit, 2003). Hastaneler, hapishaneler, okullar, sosyal hizmet merkezleri, psikiyatrik tesisler gibi ortamlar insanlığın doğaya bağlı olması gereken derin ihtiyacı göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, herhangi bir kurum bünyesinde bitkilere, ağaçlara, çeşmelere sahip olunabilir ya da bu tür bir yeşil alanı içerecek bina düzeni ve tasarımı oluşturulabilir (Barut ve Kara, 2020). Doğal unsurların varlığı mevcut değilse, doğal dünyanın ya da çevrenin resmi, fotoğrafı kullanılabilir. Ortak bir payda olarak, organizasyonel değişiklikler, hem sosyal hizmet uzmanları hem de müracaatçılar için doğal dünya ile etkileşimde kalmayı sağlayan zenginleştirilmiş ortamlar yaratmayı içerir. Makro düzey; çevresel adalet, yeşil aktivizm, katılımcı eylem araştırmalarını kapsamaktadır. Çevre kirliliği ve doğanın tahrip edilmesi, farklı ırk, etnik köken ve sosyo-ekonomik durumda olan kişileri orantısız bir biçimde etkilemektedir (Arora ve Cason, 1999). Sosyal hizmet mesleğinin sosyal adalete olan bağlılığını, çevresel adalet ile birleştirmesi, ekopsikolojinin kişisel ve gezegensel refah arasındaki sinerjik ilişkiye olan inancı ile buluşturması gerekmektedir. Sosyal hizmet, çevresel adaletsizliğe makro düzeyde yanıt vererek, çevre ve doğa olaylarından olumsuz olarak etkilenen topluluk üyelerini belirlemeli, doğa ile olan ilişkilerin ve etkileşimin geliştirilmesi için katılımcı eylem araştırmalarını kullanmalıdır. Bu yeşil aktivizm ve çevresel adalet yöntemi daha sağlıklı toplulukların gelişimi ile bağlantılıdır ve toplumu, çevresel adaletsizliğin topluma ve gezegene maliyetleri, yıkıcı etkileri konusunda eğitmek ve bilgilendirmek için kritik bir öneme sahiptir (Minkler, 2000). Sosyal hizmet mesleğinin hem kişinin hem de doğal çevrenin refahını sağlamak amacıyla savunuculuk rolünü üstlenmede benzersiz bir konuma sahip olabileceği unutulmamalıdır. Bununla beraber sosyal hizmet uygulamalarında ekolojik değerlendirmeleri içeren ileri genelci yaklaşım, yerelden küresele doğru bir iyilik ve gelişimi desteklemektedir (Derezotes, 1999). Birey, grup ve toplum düzeyinde yapılacak savunuculuk faaliyetlerinin, sorunların önlenmesinde ve çözülmesinde önemli bir yeri olduğu da unutulmamalıdır (Danış ve Kara, 2016).

Sosyal hizmette ekolojik yaklaşım bireyler ve çevreleri arasındaki ilişkiye odaklanarak, bu ilişkinin kapsamlı ve farklı boyutlarda olduğuna dikkat çekmiştir. Yaklaşımın da belirttiği üzere fiziksel çevre, sosyo-kültürel bağlam, mevcut sistem ve çevrenin yarattığı baskı grupları, sosyal kirlilik, ekosistemde meydana gelen deformasyonlar ve ekolojik çevredeki farklılıklar birey ve çevre arasındaki etkileşimde önemli unsurlardır (Duyan, 2010). Bu unsurların bireyleri etkilemesi kadar bireylerin de fiziksel çevre ve özellikle doğal çevreyi etkilemesi kaçınılmaz olmuştur. İnsan-doğa ilişkisi, doğal çevrede meydana gelen değişikliklerle ve bireylerin yaşadığı dünya üzerindeki tahakküm kurma ve kontrol ihtiyacıyla birlikte birbirinden beslenen simbiyotik (*symbiotic*) bir ilişki olmaktan çıkmış ve yerini de insanlığa hizmet eden ve pasif konuma geçen doğal çevre algısına bırakmıştır. Bu pasif konum, bireylerin yaşadığı sorunların tüm süreçlerinde, doğanın bireylerde yaratacağı olumlu etkisini unutturmuş, doğaya ilişkin farkındalıkların azalarak doğal çevreye ve gezegene ilişkin sorumlulukların da azalmasını beraberinde getirmiştir.

2. SONUÇ

Bireylerin ekosistemin önemli bir parçası olması, insan ve çevre kavramlarını birçok disiplinde birlikte yer edinmesini ve disiplinler arası çalışmalarda ekoloji vurgusunun ön plana çıkmasını kolaylaştırmıştır. Birey ve toplum sorunlarının değerlendirilmesinde ve tedavisinde insan-doğa etkileşiminin göz ardı edilemeyeceği açıktır. Özellikle çevresi içinde birey kavramı ile kendine diğer disiplinlerden farklı bir yer edinen sosyal hizmetin, uygulama ve müdahalelerinde odağını yalnız sosyal ve kültürel çevrede tutmak yerine daha kapsamlı olarak dış dünyaya ve doğal çevreye yönlendirmesi de önemli bir gerekliliktir.

Günümüzde insanların kapalı mekânlarda daha fazla vakit geçirmesi, hareketsiz bir yaşama sahip olması, çevresel krizlerin artması ve bundan bireylerin sosyal ve ruhsal olarak etkilenmesi gibi yeni sorun alanlarının ortaya çıkması, bize doğanın ne kadar önemli olduğunu gösterirken, yeşil alanların ve doğanın değerinin yalnızca ekonomik olarak ölçülemeyeceğini kanıtlamıştır. Bu durum modernleşen dünya insanının doğaya yeniden yüzünü dönmesi ile birlikte doğadaki tüm canlı ve/veya cansız varlıklara saygı duymasına imkân verir. Yerel ve küresel düzeyde sosyal adaletin sağlanmasını hedefleyen sosyal hizmet mesleğinin, ekopsikolojik düşünceyi de içeren bir bakış açısı ile birlikte hem gezegenin hem de canlıların iyilik haline katkı sağlayabileceği unutulmamalıdır.

Sosyal hizmet mesleği ve disiplini, bireysel ve toplumsal sorunların çözümünde, kaynak oluşturma ve baş etme becerilerini artırmak için ekopsikoloji felsefesini yeni bir kaynak ve düşünce biçimi olarak kullanabilir. Karşılıklı ilişkilerin önemini vurgulayan sosyal hizmet çevre ile etkileşimin insan ruh sağlığını etkilediğini ifade eden ekopsikolojiyi uygulamalarında göz önünde bulundurabilme fırsatına da sahiptir.

Çevresi içinde birey görüşünün de vurguladığı gibi, insanlar aslında daha büyük bir sistemin parçasıdır. Sosyal hizmet mesleği, bu yaklaşımı çeşitli sosyal hizmet uygulama düzeyleriyle birleştirirse, doğada yaşayan diğer canlılar için büyük bir empati geliştirilebilir, çevresel sürdürülebilirliği artırabilir ve büyük ölçüde bir bütün olarak gezegenin esenliğine katkı sağlayabilir. Doğal çevreyi içeren bir *"çevresi içinde bireyi"* anlayışını tanımlamak ve disiplinler arası bir çatı yaratmak önemlidir.

Çevresi ile girdiği etkileşimden ve bu etkileşimin bir parçası olarak da yaşadığı değişimlerden birey, aile, toplum ve organizasyonların etkilenmesi kaçınılmaz bir durumdur. Bu etkileşim bireyde olduğu kadar ekolojik sistemde de birtakım etkilere yol açmaktadır. Çevresel krizlerin, doğal olayların, ekolojik tahribatların ve küresel ekolojik değişikliklerin bireylerdeki sosyal, fiziksel ve düşünsel düzeydeki etkisi inkar edilemezken sosyal hizmet uygulamalarında bu noktada farkındalık yaratmak uygulamaların ve müdahalelerin önemli bir parçasını oluşturacaktır. Mikro düzeyde sosyal hizmet müdahalelerinden makro düzeyde uygulamalara kadar bireyden bütüne, yerelden küresele giden işlevselleştirici ve dönüştürücü bu müdahale süreci sosyal hizmetin felsefesini oluşturduğu kadar dünyaya ve ekolojik sisteme karşı duyarlılığı arttırmayı ve bireyleri harekete geçirmeyi hedefleyen ekopsikolojinin de bütünlüklü amacını oluşturmaktadır. Ekopsikolojinin bireylerde uyandırmak istediği bu düşünsel devinim sosyal hizmet müdahalelerinde uygulamalarda yer bulabilecek bir konumdadır. Bireyin yaşadığı dünyaya ilişkin sorumluluk duygusunun artması, onu çevresine ve dünya ile kurduğu ilişkinin niteliğinin artmasına aracılık edecektir. Dönüştürücü ve yapıcı bu ilişkinin sosyal hizmet uygulamalarında kullanılması müracaatçı gruplarına olduğu kadar profesyonellerde de yarar sağlayacak ve ekolojik sistemin kendisine de kayda değer katkılar sunacaktır. Düşünsel olarak

başlayan bu sürecin uygulamalarla hayata geçmesi sosyal hizmet ve ekopsikolojinin sorumluluğu olduğu kadar, ekolojik sistemin düşünen ve düşündükleriyle harekete geçebilen tek organizması olan insanların da ekolojik bir varlık olarak temel sorumluluğu olduğu unutulmamalıdır.

Sosyal hizmet teori ve uygulamalarının canlı ve/veya cansız varlıkların da iyilik halini güçlendirebilecek bir seviyeye getirilmesi, tüm yaşam formlarının karşılıklılık ilkesiyle uyum içinde yaşaması desteklenmelidir. Sosyal hizmet eğitim programlarında, ekoloji, doğa, iklim değişikliği, ekopsikoloji, yeşil sosyal hizmet gibi kavram ve yaklaşımlara yer verilmesi, sosyal hizmet akademisinin ilgili kavramlarla ilişkili konulara daha çok ağırlık vererek, bu yönde uygulamalar ve politikalar üretmesi önem arz etmektedir.

Tüm disiplinlerde olduğu gibi sosyal hizmetin de sosyal, kültürel, politik ve küresel değişimlerden etkilenmesi ve bu değişimlerin mesleğin uygulamalarını, teorik çerçevesini, eğitim ve öğretim müfredatlarını ve yerel-küresel ağlarını dönüştürmesi kaçınılmazdır. Ekopsikoloji felsefesinin farklı ve çeşitli uygulama alanlarını bünyesinde barındıran sosyal hizmet mesleği ve disiplinine yenilikçi ve ekolojik bir perspektif kazandırabileceği söylenebilir. Bununla birlikte, ekopsikoloji ve sosyal hizmete ilişkin yeni araştırmaların ve uygulama örneklerinin gerçekleştirilmesi, ekolojik bakış açısının, sosyal hizmetin mikro, mezzo ve makro düzeylerinde, insanların canlı ve/veya cansız varlıklarla olan ilişki çerçevesinde yeniden tanımlanması gerekmektedir.

3. KAYNAKLAR

Adams, M. (2012). A social engagement: How ecopsychology can benefit from dialogue with the social sciences. *Ecopsychology*, 4, 216–222.

Akın G. (2014). İnsan sağlığı ve çevre etkileşimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54 (1), 105-116.

Arora, S., Cason, T. N. (1999). Do community characteristics influence environmental outcomes? Evidence from the toxics release inventory. *Southern Economic Journal*, 65 (4), 691–716.

Ayaz, H. (2014). Çevreci eleştiri üzerine genel bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3 (1), 278-292.

Barut, B. ve Kara, Y. (2020). Ekolojik sosyal hizmet perspektifinden hortikültürel terapi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31 (1), 218-240.

Baydar, V., Ersoy, A. F. (2017). Sosyal hizmet ve çevre: Ekososyal yaklaşım. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 52 (2), 236-247.

Besthorn, F. H., Saleeby, D. (2003). Nature, genetics and the biophilia connection: Exploring the link with social work values and practice. *Advances in Social Work*, 4 (1), 1–18.

Clayton, S., Myers, G. (2009). *Conservation psychology: Understanding and promoting human care for nature*. Wiley-Blackwell.

- Daniş, M. Z., Kara, H. Z.** (2016). Sosyal hizmette problem çözme yaklaşımı. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASS)*, 45, 1-10.
- Derezotes, D.** (1999). *Advanced generalist social work practice*. SAGE Publications.
- Diehl, E., Park Brown, S.** (2016). Horticultural Therapy. (Erişim: <<https://edis.ifas.ufl.edu/ep145>>).
- Dodge, K. A., Pettit, G. S.** (2003). A biopsychosocial model of the development of chronic conduct problems in adolescence. *Developmental Psychology*, 39 (2), 349-371.
- Duyan, V.** (2010). *Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları ve müdahale yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi.
- Enns, C. Z.** (2004). *Feminist theories and feminist psychotherapies* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Fried, G. G. and Wichrowski, M. J.** (2008). Horticultural therapy: A psychosocial treatment option at the Stephen D. Hassenfeld children's center for cancer and blood disorders. *Primary Psychiatry*, 15 (7), 73-77.
- Gutheil, I. A.** (1992). Considering the physical environment: An essential component of good practice. *Social Work*, 37 (5), 391-396.
- Gül, F.** (2013). İnsan-doğa ilişkisi bağlamında çevre sorunları ve felsefe. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14, 17-21.
- Hartig, T., Mang, M., Evans, G. W.** (1991). Restorative effects of natural environment experiences. *Environment and Behavior*, 23 (1), 3-26.
- Karls, J. M., Wandrei, K. E.** (1996). A new language for social work. *Social Work*, 37 (1), 80-85.
- Keleş R., Hamamcı, C.** (1993). *Çevrebilim*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Lewis, R.** (2005). *Human genetics, concepts and applications*. Boston: The Mc Graw Hill.
- Mantler, A., Logan A. C.** (2015). Natural environments and mental health. *Advances In Integrative Medicine*, 2 (1), 5-12.
- Minkler, M.** (2000). Using participatory action research to build healthy communities. *Public Health Reports*, 115 (2/3), 191-197.
- McHugh, A., Ord, G.** (2018). *Therapeutic gardening*. Washington State University.
- Norton, C. L.** (2009). Ecopsychology and social work: Creating an interdisciplinary framework for redefining person-in-environment. *Ecopsychology* 1 (3), 139-145. <https://doi.org/10.1089/eco.2009.0046>.
- Özgüner, H.** (2004). Doğal peyzajın insanların psikolojik ve fiziksel sağlığı üzerine etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 97-107.

Park, K. M. (1996). The personal is ecological: Environmentalism of social work. *Social Work, 41* (3), 320–323. <https://doi.org/10.1093/sw/41.3.320>.

Purutçuoğlu, E. ve Doğan, İ. (2017). Ekolojik sosyal hizmet uygulamaları için sürdürülebilir kalkınmada sosyal hizmetin yeri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10* (51), 1083-1100.

Ridley, M. (2000). *Genom, bir türün yirmi üç bölümlük otobiyografisi* (Çev. Mehmet Doğan, Nivart Taşçı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Roszak T. (1995). Where psyche meets gaia. In: Roszak, T., Gomes, M. E., Kanner, A. D. (eds.) *Ecopsychology: Restoring the earth, healing the mind*. San Francisco: Sierra Club Books.

Roszak, T. (2001). *The voice of the earth: An exploration of ecopsychology*. Grand Rapids: Phanes Press.

Scull, J. (2008). Ecopsychology: Where does it fit in psychology in 2009? *The Trumpeter, 23* (3), 68-85.

Scroll, M. A. (2007). Wrestling with Arne Naess: A chronicle of ecopsychology's origins. *The Trumpeter, 23* (1), 28-57.

Speldewinde P. C., Cook, A., Davies, P., Weinstein, P. (2009). A relationship between environmental degradation and mental health in rural Western Australia. *Health Place, 15* (3), 865-872. doi: 10.1016/j.healthplace.2009.02.011.

Tennessen, C. M., Cimprich, B. (1995). Views to nature: Effects on attention. *Environmental Psychology, 15*, 77-85.

Ulrich, R. S. (1984). View through a window may influence recovery from surgery. *Science, 224*, 420-421.

Ulrich, R. S., Parsons R. (1992). Influences of passive experiences with plants on individual well-being and health. In: D. Relf (Ed), *The role of horticulture in human well-being and social development*. Oregon: Timber Press.

Verderber, S. (1986). Dimensions of person-window transactions in the hospital environment. *Environment and Behavior, 18*, 450-466.

Yurcu, G. (2016). Rekreasyon faaliyetlerine katılan bireylerin kişilik özelliklerinin ekopsikoloji algılarına etkisi. *Journal of Recreation and Tourism Research, 3* (2), 23-35.